

GRMENJE MOŽNARJEV MED STENAMI

ČEŠKA KOČA JE STARA 90 LET

VENCI KRČ, ANDREJ KARNIČAR

Le redko je v minulih stoletjih stopal človek po krajih pod Kočno, Grintovcem in Skuto. Na Spodnjih Ravneh je stal le Kropivnikov pastirski stan, vse naokrog pa je bila nedotaknjena gorska narava.

V pozabo tonejo spomini na ljudi, ki so nekdam hodili tod. Lovci in pastirji Jernik, Mauc, Suhadolnik, Plesnik in drugi so že pred pojavom alpinizma in preden so v Savinjskih Alpah nadelali prve steze, brez plezalne opreme v coklah ali bosih preplezali skoraj vse lašte, police, zagate in plati v gorah, ko so zalezovali gamse ali iskali zalezle jarce. Če vas kdaj zanese pot na Kogel pod Skuto, najdete na travnih višinah, kjer so se nekoč pasli tropi Mlinarjevih jarcev z Jezerskega, še ostanke razpadlega kamnitega pastirskega stanu. Hrano so nosili od Jezera po laštih na Sedlo pod Malim Grintovcem in Dolgim hrbtom ter po Velikih Podih na Kogel. Od tod je tudi ime Mlinarsko sedlo. Zadnji, ki je za Koglom še pasel jarce, je bil Frischaufov gorski vodnik Jernik. Na vseh drugih vrhah, tudi na Skuti, Rinki in Ojstrici, so bili prvi domači lovci in ovčarji Jernik, Mauc in Suhadolnik, ki so bili kasneje tudi dobri gorski vodniki. Naše domače planinstvo se je razmeroma pozno začelo, in sicer zato, ker ni zraslo

Otvoritev Češke kočje leta 1900; med častnimi gosti je bil tudi Jakob Aljaž (v sredini)

iz preprostega ljudstva, temveč iz razumništva. V našem planinstvu so takrat nastopali hribolazci I. Orožen, Jakob Aljaž, dr. Josip Tomišek, Franc Kocbek, France Kadilnik in drugi skupaj z Nemcem dr. Karlom Frischaufom, ki pa je bil res plemenit planinec po srcu in oznanjevalec lepote Savinjskih Alp ter je zaradi svoje naklonjenosti Slovincem imel dosti nasprotnikov.

Za naše gore so se že zgodaj začeli zanimati Čehi, nekatere obiskovalce opazimo že po letu 1800. Ko pa se je na Jezerskem razvila češka počitniška kolonija, so nekateri češki idealisti spoznali, da bi mogli njihovi turisti najti v naših Alpah primerno področje svojega udejstvovanja. Vzrok za to je bilo tudi dejstvo, da se na južni strani Visokih Tater zaradi takratnih političnih razmer niso mogli dovolj udejstvovati.

BISTVENA TOČKA PODRUŽNIČNEGA PROGRAMA

Dne 24. junija 1897 je bila v Pragi ustanovljena Češka podružnica Slovenskega planinskega društva; predvideno je bilo, naj bi ji sledile še druge slovanske podružnice. Število članov podružnice se je povzpelo na 500. V njenem vodstvu so bili poleg predsednika univ. profesorja dr. Karla Choudomskega še poslanec dr. Franta, odvetnik dr. Prachensky, univ. profesor dr. Ružička, prof. Dvorsky,

Jernej Krč, prvi oskrbnik, z družino pred Češko kočo

dr. Čermak in dr. Lakso. Pričeli so izdajati svoj Alpsky vestnik, v čigar prvi številki so pudarili svoj namen z besedami: »Mi Čehi se hočemo vključiti v vrste bratskih delavcev, da se bodo dokončno prekrasne alpske verige po zunanem značaju vrnile ljudstvu, čigar domovina so že od pamtliveka. Prispevati hočemo k dvigu turistike v teh slovanskih planinah z gradnjo novih poti in zaščitnih koč, skrbjo za vzgojo skrbnikov in s podpiranjem turistične in znanstvene strokovne literature«.

Svoje številne naloge je češka podružnica (ČP) v polnem obsegu izpolnila, nekatere bistvene točke programa že v prvih letih. Poleg Alpskega vestnika, ki je doživel 16 bogato opremljenih letnikov, in leta 1898 izdanega češkega vodiča »Slovanske Alpy« je v jeseni leta 1899 stala na Ravneh Češka koč.

Že od leta 1877 dalje je dr. Frischauf opozarjal Nemce na to divje romantično planinsko pokrajino, kamor ni bilo z Jezerskega še nobene varne steze, vendar niso imeli poguma, da bi se poprijeli težavnega dela. Šele ČPSPD se je odločila za gradnjo koč. Z velikim trudom so delavci vlačili macesne na stavbišče. Vsako deblo je bilo treba privezati, da jim ne bi zdrknilo v globino.

Koča je bila zgrajena po načrtih dr. Podkrajškega iz Prage v slogu češke kmečke hiše. Gradbena dela je vodil nadučitelj

Franc Kocbek. Seveda so tudi temu podjetju nasprotovali znani nasprotniki, a narodna odločnost župana Franca Murija Kazinarja je premagala vse. ČP je leto prej zgradila tudi Frischaufovo stezo na Mlinarsko sedlo in istega leta tudi stezo na Kočno.

250 turistov, med temi 70 Čehov, se je udeležilo otvoritvene slovesnosti 26. julija 1900. Blagoslovitev je vodil triglavski župnik Jakob Aljaž, navzoč je bil tudi ljubljanski župan dr. Hribar. Dr. Karl Choudomsky je končal svoj govor z besedami: »Otvorjam to koč in jo izročam v uporabo hribolazcem vseh narodnosti brez izjeme. Tu naj najde potnik počitek, v tej koči naj nehajo strasti in boji, v tem gorskem zavetju naj vlada mir. A hribolazci druge narodnosti naj ne pozabijo, da so to koč postavili Slovani in da stoji na slovanskih tleh.

Sledili so še drugi navdušeni govori, češke gospe pa so pogostile navzoče s plzenskim pivom in narezkom. Grmenje možnarjev je odmevalo od sten in dajalo poudarek planinskemu prazniku, ki je ostal vsem navzočim v neizbrisnem spominu.

Čehi so s še večjo vnemo obiskovali vse naše gore, vzgajali gorske vodnike in obogatili planinsko literaturo s številnimi spisi. Poleg naše koč so zgradili še koč v Koritnici.

Dr. Vladimír Murko izjavlja v svojem spisu »Čehi in naše planine«: »...ni pretirana trditev, da so prav Češka koč, delovanje ČP in češka kolonija na Jezerskem tako

utrdili slovensko narodno zavest v tem kraju, da smo po prvi svetovni vojni rešili Jezersko Jugoslaviji.« Težko nam je pri srcu, ker se je po krivdi nekaterih neodgovornih ljudi zgubila slika dr. Choudomskega, ki je pred vojno krasila jedilnico koč, pa tudi njemu posvečeno ploščo, ki je bila nekoč vzdana na Kazini, so po nalogu okupatorja odstranili. Zdaj ploščo lahko vidite v Jenkovi kasarni.

Res je, kar trdi neki planinec v Planinskem vestniku: da smo vse to prehitro pozabili.

SLOVENSKI GORNIŠKI ROD

Po končani prvi svetovni vojni se je morala Češka podružnica SPD prilagoditi novim zakonom, ki na Češkem niso dopuščali podružnic s sedežem v tujini. Češka koč je pripadla Slovenskemu planinskemu društvu, ki je moralo žrtvovati občutne zneske za obnovo med vojno zanemarjene in izropane koč. V lastni državi se je obisk domačih turistov v koči povečal, pa tudi Avstrijci so radi prihajali.

V naših planinskih kadrih se je pričel razvijati alpinizem in so bili člani društva Skala pogosti obiskovalci koč. Kot iz Triglavskega pogorja vsak pozna imena Blažej, Čop in druga, so se v Kamniških Alpah pojavila imena Boris Režek, Marjan Lipovšek, Dimnik, Modec, a tudi domačini niso ostajali doma. Gorniki Nande Majnik, Ljubo Grabnar in Viktor Krč niso samo napisani na tukajšnji spominski plošči; njihova imena najdemo tudi v alpinističnih spisih. Grabnar in Krč sta prvenstveno preplezala severni steber Kočne, Krč s tovariši pa je izvedel prvenstvene vzpone v severnih stenah Dolgega hrbta, Štruce in Skute. V tej dobi so pričeli naši plezalci opravljati tudi zimske vzpone.

Češko koč so oskrbovali različni oskrbniki. Od otvoritve do vključno leta 1920 jo je oskrboval tukajšnji cerkovnik in organist Jernej Krč, ki je skoraj vse za oskrbo planincev v koči sam prenosil iz doline. Bil je izprašan gorski vodnik. Njemu so sledili Janez Povšnar iz Povšne v Kokri, nekaj let kasneje pa njegova hči Minka Krč-Leskovčarjeva, vojna vdova, ki je bila prva oskrbnica koč na Krvavcu. Zadnji pred vojno je bil Anton Starc, nekdanji uradnik tukajšnje finančne kontrole. V času njegovega oskrbnišva je bila leta 1934 na Češki koči obnovljena streha, v letu 1935 pa zgrajena udobnejša spodnja pot od Štularjeve planine do koč.

Poleg vedrih obiskovalcev koč, ki so v prijetnih večerih ob petrolejki živo razpravljali o opravljenih vzponih in kovali načrte, je včasih prek koč legla tudi senca mrtvih. V njeni bližini so se pred prvo vojno ponesrečili dijak Petrič, med obema

vojnoma Mihajlo Veber, Tilda Kohn, Mira Zupančič in še nekateri drugi. Hrepenenje in ljubezen sta jih gnala v skale in v njih so omahnili sredi življenja. Ob takih dneh je bila Češka koč tudi dom naših plemenitih gornikov Gorske reševalne službe, ki so vselej žrtvovali vse sile za spravilo ranjenih in mrtvih v dolino.

V času okupacije je krov koč nešteto krat sprejel podse naše fante partizane. Vendar kraj ni bil primeren za daljše bivanje in je zato koč okupacijo dobro preživela. Medtem ko so bile v Logarski dolini v letu 1944 vse planinske koč požgane, ko je bil požgan del Solčave in Bočne in je bilo nekaj spopadov na Jezerskem, je ob Češki koči vladal mir. Naša Češka koč, tihi dom planincev, kako radi te imamo! Vse druge planinske koč so morali zaradi povečanega prometa povečati in spremeniti, le ti si ostala takšna, kakor si bila nekoč, in sicer kljub novo urejenim kletnim prostorom. Tvoje lesene stene, zgrajene iz trdnih macesnov, toplo objamejo utrujenega planinca, ki stopi v koč, to pa tako pri srčno, kakor človeka objamejo le roke ljubeče matere.

NEŽA MAURER

Na Ledine

*Vse bolj strma je pot,
bolj gola.
Vse težji, počasnejši korak,
vse večji razgled,
silnejša želja:
Naprej.*

*Zrak je čist,
vrhovi blestijo
in prepadi so odkriti.
Ni skrivnosti ne utvar.*

*Le slast:
Biti sredi tega
strašnega in lepega sveta,
iti navzgor
še en korak,
še en ...*

NEŽA MAURER

V planinah

*Trd in grob svet.
Nikjer nobenega polboga.
Še zlatoroga ne.
Mar je zapuščenim
planinskim pašnikom
za pastirje, ovce in divjad!
Sonce, sneg, dež in veter —
to šteje.
Trd, grob in lep svet.*

ČEŠKA KOČA PO II. SVETOVNI VOJNI

Po zaslugi domačina Ceneta, znanega gorskega vodnika, so se Jezerjani takoj po drugi svetovni vojni organizirali v športni aktiv, ki je začel obnavljati tradicijo jezerskih planincev in smučarjev.

Že leta 1945 so odšli čistiti Češko kočo in njeno okolico in tovoriti nazaj pohištvo, ki so ga pred vojno znosili v dolino. Ob tem delu so Jezerjani razmišljali o organizaciji samostojnega društva, za kar jih je še posebno spodbudil Pavle Kemperle, znani alpinist in gorski reševalec, ki je takrat služboval na Jezerskem.

Planinsko sekcijo (in pozneje društvo) so ustanovili 1948. leta, kočo pa so od PD Kranj prevzeli v upravljanje leta 1949. Delegacijo, ki se je s kranjskimi planinci dogovarjala o prevzemu koče, so sestavljali Pavle Kemperle, predsednik fizkulturnega aktiva Tone Ekar, skalaš Ludvik Virnik, tajnica PD Anica Šinkovec in podpisani kot najmlajši član v vlogi gospodarja društva. Kranjske planince je vodil prof. Franjo Klančnik.

Češka koča je spomladi leta 1949 prešla v roke Jezerjanom.

Dolga leta vojne so se poznala tudi koči. Pred nami so bila številna popravila in gradnje. Leta 1954 je v kočo prvič pritekla

Dr. St. Prachensky, blagajnik, in prof. dr. K. Choudomsky, predsednik Češke podružnice SPD

voda po 600 metrov dolgem vodovodu izpod Zgornjih Ravní. V letih 1957 in 1958 je mizar — domačin Jaka Zaplotnik v koči izdelal prepotrebne nadstropne postelje. Od prejšnjih 12 postelj je koča napredovala na 30, na podstrešju pa pridobila 10 skupnih ležišč.

Izredna lega koče in poletne snežne razmere so privabljale vedno več smučarjev. Doigla leta so vsako jesen in pomlad nad kočo trenirali člani alpske državne smučarske reprezentance.

Pod predsednikovanjem Miloša Bregarja v 70. letih, gospodarjenjem Jurija Skubra in inž. arh. Marka Šenka smo se v koči lotili velikih prenovitev, vendar ne na račun videza.

Verjetno največje delo doslej je bila postavitve prve tovarne žičnice. Samo v zaključni akciji je sodelovalo 16 planincev ves teden — z delom vsak dan po 15 do 16 ur. Izredno naporen podvig so srečno zaključili 26. julija 1969, ko je žičnica pripeljala do koče prvi tovor.

Že leta 1970 so do koče pripeljali 112 ton materiala. Zgrajeni so bili nosilni zidovi v kleti, naslednje leto so pod kočo nastale štiri sobe, skladišče za hrano, skladišče za smuči, dvojne stranišče, dve umivalnici in dva tuša, delo pa se je z nezmanjšanim elanom nadaljevalo do leta 1974. Povečana je bila kuhinja, urejen dnevni prostor in nov točilni pult in 1973. leta napeljana elektrika — delo gorskega reševalca Jože Žvoklja in Toneta Langerholca. Postavitev 3000-litrskega vodnega zbiralnika nad kočo je zaokrožila obnovitvena dela v tistem obdobju.

Kljub vsemu smo koči ohranili izviren zunanji videz.

Leta 1977 je močan plaz dobesedno prekril kočo. Uničil je balkon na južni strani, vdrl skozi vežo in v kuhinjo. Janez Šiberle, mizar, je mojstrsko obnovil balkonske stebriče, polomljeni pa so romali v dolino kot razstavni eksponati za muzej v Jenkovi kasarni.

Postavitev druge tovarne žičnice je zahtevala dotrajanost stare. Otvoritev je bila leta 1984. Društvena priznanja za strojna in žičničarska dela so prejeli Milan Selišnik, Ivan Pogačnik, Joža Meglič, Lovro Zupan in Jakob Šenk, za tatarska dela pa Izidor Karničar.

Zadnje obsežnejše delo je bilo prekrivanje strehe (južni in vzhodni del) z novimi skodlami. Kar 22 planincev je sodelovalo v akciji od prevoza do prekrivanja in 2. junija 1989 je bila položena zadnja od 4800 skodel.

Pred nami pa je že obnova dimnika pri peči, ki je v hiši že od rojstva.

Praznovanje ob 90-letnici Češke koče nad Jezerskim bo 5. avgusta 1990 ob 10. uri slovesno.